

Dinamització intercultural i mitjans de comunicació. Presentació

Nicolás Lorite García

Els mitjans de comunicació poden ser la millor eina pedagògica per acostar la realitat diversa a l'escola i d'aquí a la formació plural de l'alumnat. Però, com a qualsevol nou recurs que s'introdueix a l'aula, tot depèn de l'ús atorgat i del tipus de normalització docent.

El que sí sabem és que els centres d'ensenyament estan molt preocupats per la diversitat i en particular per la integració sense problemes dels nous fluxos migratoris. Algunes experiències, com les de les aules d'acollida a Catalunya, estan pensades per facilitar l'esmentada integració de la població immigrant amb la societat d'acollida (encara que sigui un model tan discutible com qualsevol altre). És clar que hi ha un interès manifest per l'aplicació d'una pedagogia de la diversitat que sigui capaç de facilitar al màxim la comunicació intercultural i evitar el racisme i la xenofòbia.

Però al mateix temps que es pretén actualitzar l'escola a les noves realitats emergents, fa la sensació que l'interès pels mitjans de comunicació segueix quedant una mica al marge de les noves propostes educatives. Això respon al fet que la televisió encara és considerada, per una bona part del professorat de primària i secundària, com un suport pedagògic complementari destinat, com a molt, al visionat d'algun vídeo *didàctic*. Encara, fins i tot, existeix un col·lectiu docent, ancorat en el pensament dels setanta, que segueix veient l'aparell de televisió com la *caixa tonta*, i el mitjà televisiu com una espècie de dimoni maligne a eradicar de tota la terra.

El mateix ocorre amb altres mitjans audiovisuals. La fotografia se segueix considerant com un entreteniment extraescolar, un oci que es pot compartir amb el cinema o la ràdio. A Internet ja se li respecta més perquè s'ha convertit en la biblioteca i mediateca idònia per a conèixer la societat. És indispensable el seu ús a la universitat encara que està costant bastant més la seva incorporació als ensenyaments primaris i secundaris. A la xarxa de xarxes no se la veu a l'escola com el dimoni televisiu, però sí com un mitjà a utilitzar de manera bastant selectiva per a «no desviar l'atenció de l'alumnat».

En els articles següents es mostren algunes funcions pedagògiques actives i dinamitzadores interculturals dels mitjans de comunicació, que permeten anar més enllà de l'ús mecànic a l'aula. Una d'elles és la dels estudis sobre el tractament informatiu de la immigració, realitzats des d'observatoris com el MIGRACOM (Observatori de Migració i Comunicació de la UAB), des de l'òptica de la mediatització de la realitat migratòria i sustentats en models d'investigació-acció i investigació audiovisual aplicada.

No n'hi ha prou amb conèixer el tractament mediàtic de la realitat, cal propiciar models comunicatius i pedagògics que permetin introduir els canvis sociomediàtics oportuns des dels centres d'ensenyament, compassats amb la producció informativa. No només cal aprendre a analitzar i usar els mitjans, també cal normalitzar el seu

ús pedagògic actiu. És important comprendre la seva doble funció informadora i formadora. Però per investigar el tractament mediàtic i vincular-lo amb un model pedagògic dinamitzador intercultural que ens permeti acostar-nos de la manera més objectiva possible a l'esmentat binomi informador-formador, cal partir d'una anàlisi científica i, per tant, al màxim d'objectiva, que sigui capaç de comprendre la realitat i transmetre-la des d'un nombre molt variat i ampli de punts de vista. Cal fugir de la lectura subjectiva i l'opinió especulativa tan en voga actualment en temps de crisi ideològica i del coneixement. La visió personal de la realitat, extreta dels mitjans, no ajuda a educar per a la diversitat de manera objectiva.

La fotografia pot ser una activitat ociosa, però també la millor eina pedagògica per conèixer i representar la realitat des de l'escola. En aquest sentit, l'article d'Eduard Bertran, «Fotografia i diversitat cultural. Claus interpretatives», ens introdueix en una cosa tan fonamental com és la necessitat d'acudir a certs codis professionals i valors culturals de la imatge estàtica. Segons Bertran, la imatge publicada en un diari pot *llegir-se* de manera aïllada fent ús de criteris com el dels plans (punt de vista, tipologia de pla, composició visual, etc.), però en el mitjà escrit també cal comprendre l'associació de la imatge amb el text, perquè, a partir d'aquí, puguem tenir el màxim de referències sobre com es representen els estereotips visuals de la població autòctona i en què es diferencia amb l'al·lògena.

Des d'una altra perspectiva, però també prenent com a referència el mitjà fotogràfic, al seu article «Autoimatge fotogràfica: una reflexió sobre gènere i immigració a partir dels subjectes», Denise Teresinha da Silva desenvolupa com es pot dur a terme un treball pedagògic crític sobre autoimatge a partir de l'anàlisi de fotografies que expliquen la història de dones immigrants brasileres a Barcelona. Són dones que fan fotos d'elles mateixes i del seu entorn i les envien al Brasil. Les esmentades imatges permeten comprendre les identitats reals que acostumen a ser diferents a les estereotipades que mostren els mitjans de comunicació.

Sobre com els mitjans de comunicació donen un suport fonamental a l'educació intercultural en contextos plurilingües versen sengles articles de Cristina Wulfhorst, i d'Antonio Bañón i Javier Fornieles. Wulfhorst, amb el text «Aprenent 'entre' dues cultures: hibridació cultural de la infància bilingüe a Sidney», recull algunes experiències sobre l'ús dels mitjans a l'escola bilingüe d'aquesta ciutat australiana, i en concret sobre les seves possibilitats didàctiques per a la *hibridació* dels nens i professors que viuen entre les cultures brasilera i australiana. L'ús d'Internet a l'escola permet *linkar* les dues realitats culturals i integrar múltiples sentiments homogenis i interculturals a la vegada, de pertinença i reconfiguració d'identitats. A partir d'Internet les diàspores tenen noves eines per actualitzar-se i reelaborar sentiments de pertinença.

A «Mitjans de comunicació i educació intercultural en contextos plurilingües. A propòsit de Mali», Antonio Bañón i Javier Fornieles afirmen que l'educació intercultural en contextos plurilingües és un repte permanent per a totes les societats, especialment per a aquelles que pretenen aconseguir ciutadans que percebin la connexió entre cultures com una decidida aposta a favor de la convivència. Per això, arriben a la conclusió que els mitjans tenen la seva quota de responsabilitat en aquest assumpte; una responsabilitat, per la resta, que no convé sobredimensionar, però tampoc menysvalorar. Reflexionen sobre aquestes qüestions prenent com a exemple

el (des)coneixement que la societat europea, en general, i els mitjans de comunicació, en particular, tenen de Mali.

Una altra perspectiva, abordada per Maria de Souza Badet, amb l'article «Les informacions d'integració a les televisions: una eina pedagògica per a l'educació intercultural», és la del paper dels mitjans de comunicació, principalment el televisiu, en la construcció de l'imaginari social dels immigrants entre els escolars dels centres d'ensenyament primari i secundari. Considera que convé aplicar una pedagogia que permeti relacionar el coneixement de la realitat informativa dels educadors amb la reflexió permanent a l'aula de la construcció social i mediàtica de la *realitat*. Badet considera que a partir d'aquestes premisses els mitjans de comunicació es converteixen en una eina fonamental per formar la interculturalitat.

Finalment, el monogràfic conclou amb dos articles des de la perspectiva de l'ús didàctic de l'audiovisual a partir d'Internet. Amb el text «Ús de mitjans audiovisuals per a la investigació de la realitat dels alumnes resistents», Josep Jorba mostra alguns indicis de l'acostament de la sociologia de l'educació al món audiovisual. A partir de les bases teòriques i metodològiques de les teories de la resistència escolar, explora les preferències audiovisuals de l'alumnat resistent (el de procedència sociocultural diversa que no reconeix ni accepta les normes i valors escolars), mitjançant l'estudi etnogràfic, amb l'ús de fotolog, com a estri de difusió i anàlisi interactiu dels continguts. Per Jorba, aquesta és una de les eines més esteses entre la joventut «tot i que molt desconegudes entre el professorat de secundària i els investigadors socials», segons considera.

Tanca el monogràfic Elisabet Higuera, amb l'article «Quan l'actualitat mediàtica entra a l'aula: la 'mediaquest' com a eina educativa», on descriu alguns canvis que s'estan donant en l'educació amb la introducció de les tecnologies de l'educació i el coneixement i la presència de l'alumnat de procedència diversa. Higuera considera que el *web*, en particular la *mediaquest*, és l'eina pedagògica ideal per donar suport al professorat que desitja introduir l'alumnat en una dinàmica interactiva, creativa i productora de nous coneixements més enllà del mer consum receptiu passiu d'informacions. Es tracta, en definitiva, segons considera, d'ajustar el temps analògic del professorat al temps digital d'un alumnat cada vegada més divers i informatitzat.